

Evalueringsrapport for prosjektet
“Bærekraftig hytteutvikling i Fjell-Norge”

Skrevet av:

Fredrik Holte Breien, prosjektleder Valdres Natur- og Kulturpark

Hilde Tveiten Døvre, Valdres Næringshage

Januar 2019

Bakgrunn

Prosjektet ble initiert som et samarbeid mellom Valdres Natur- og Kulturpark og Valdres Næringshage med mål om å bygge opp kunnskap og fremme verdiskaping i hytteutviklingen som skjer i Valdre og ellers i Fjell-Norge. Prosjektet har vært organisert med en styringsgruppe som også har fungert som en arbeidsgruppe, figur under.

Det ble gjort en viktig dreining i prosjektet etter første året: fokus på bærekraftig utvikling og derfor navneendring til "Bærekraftig hytteutvikling i Fjell-Norge". Årsaken til dette var at all verdiskaping i Norge fremover må bygges på et fundament av bærekraft for å skape langsiktig verdi.

Prosjektet har tatt med seg lærdom fra tidligere hytteprosjekt og er basert på tre hovedmålsettinger:

1. Samfunnstilrettelegging der vi ville skape åpne og attraktive hytteområder i bred forstand.
2. Hytteeierne som en ressurs
3. Bedriftsutvikling der vi ønsket å bygge nettverk på tvers av fagmiljø innen hyttebygging.

Oppsummering

De viktigste oppgaven og effekten av disse er oppsumert i tabellen nedenfor:

Strategi	Tiltak
Starte opp arbeidet med en helhetlig plan for hytteutvikling i Valdres, herunder sti-, sykkel- og løypeplan.	• Jobbet med BREEAM communities • Synliggjort gjennomgående løyper • Identifisert behov for å samordne planstrategien i Valdres • Jobbet inn mot planavdelingene
Etablere en ressursgruppe bestående av rep fra blant annet grunneiere, hytteeiere og fagfolk for å arbeide med en helhetlig plan for hytteutviklingen i Valdres	• Bygget kunnskap hos lokalpolitikere • Løftet debatten i aviser og media • Ideutvikling i etterkant av workshops • Prosjektleder rekruttert inn i styringsgruppa for prosjekt "Bærekraftige opplevelser i reiselivet", BOR • Destinasjonsselskapet Visit Valdres har igangsatt prosjekt for å oppnå merket for bærekraftig reisemål
Lage veileder med konkrete eksempler på hvordan drive landskapspleie på en bærekraftig måte. Hente eksempler fra lignende områder	• Laget veileder slik at hytteeier kan rydde landskapet og nytte avfallet til underlag for skiløyper • Laget erfaringsrapport og veileder for å nytte beitegeit til å holde landskapet åpent
Fasilitere workshop innen bærekraftig hytteutvikling	• Gjennomført 2 workshops med gode tilbakemeldinger. • Kompetansen videreføres i regionalt klimaprojekt. • Kompetansen videreføres i prosjekt med å sertifisere verdikjeden innen hyttebygging
Holde konferanse i Bærekraftig hytteutvikling "Veien til en grønn fremtid"	• Gjennomført og fått gode tilbakemeldinger. Økt kompetansen og gitt innblikk i hele spekteret av bærekraft • Distriktssenteret medarrangør
Innlemme Valdres hytteforum som partner i regionen for å bedre samhandlingen og kommunikasjonen i Valdres	• Hytteforum fått plass i Valdresrådet • Leder utfordres til å møte i andre regioner for å snakke om org.modellen i Valdres • Endret synet på begrepet hytteeier til å bli deltidsinnbygger

	• Gitt innspill til st.mld 18 – endret beskatningsmodell for flerhushjem
Bruke beste praksis for hvordan hytteforening kan kommunisere med kommune og tydeliggjøre dette i workshops.	• Vestre Slidre kommune inngått avtale med hytteeierforeningen
Lage en egen fane under valdres.no som samler all relevant informasjon rundt bærekraftig hytteutvikling	• Portal med fokus på hytteeiere og hyttekjøpere • Egen fane med resultater fra prosjektet • Innhold bygges videre etter endt prosjektperiode • Gjort det enkelt å få innblikk i gjeldende reguleringsplaner samt prosess slik at man kan komme med innspill • Egen fane som fungerer som landingsside for salg ifm hyttemessa •
Styrke og komplettere de nettverkene som eksisterer til å bli helhetlige tilbudsleverandører	• Valdres expo utviklet seg til å bli mer selvstendig • Valdres expo har fått flere medlemmer • Bedriftene jobber mer sammen
Bli oppfattet som beste stand under hyttemessen på Hellerud	• Flere bedrifter fikk økt salg • Helhetlig markedsføring av Valdres
Implementere bærekraft i nettverkene	• 2 bedrifter i nettverket har blitt sertifisert
Invitere hytteeierne til å bidra i styrer og næringsutvikling	• Database for potensielle styremedlemmer lansert
Synliggjøre bedrifter og nettverk på valdres.no	• Benyttet kanalsiden www.valdres.no/hytteivaldres til å markedsføre bedriftene

Samfunnstilrettelegging

Mye av arbeidet har vært å informere og påvirke beslutningstakerne i de 6 kommunene for å få i gang en dialog rundt en mer bærekraftig hytteutvikling. Vi definerte følgende delmål for å få til dette:

1. Starte arbeidet med en helhetlig plan for hytteutviklingen i Valdres, herunder sti-, sykkel- og løypeplan.
2. Etablere en ressursgruppe bestående av representanter fra grunneiere, hytteeiere og beslutningstakere.
3. Lage veiledere med eksempler på hvordan drive landskapspleie på en bærekraftig måte.
4. Arrangere workshops innen bærekraftig utvikling
5. Avholde konferanse i bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling starter med å tenke annerledes. Det er ikke enkeltprodukter som må endres, men hele verdikjeden. Det store spørsmålet virker fortsatt ubesvart; er dette med bærekraft push eller er det pull? Hva kommer først, markedet eller policy?

Vi startet med ungdommen. I samarbeid med Ungt entreprenørskap og som en del av vertskapskurset i regi av VNK, gjennomførte vi Innovasjonscamp "Fremtidens hyttefelt". 200 elever fra Valdres videregående skole arbeidet i grupper i to dager for å komme opp med innovative konsepter de mente var fremtidens hyttefelt. Elementer som fornybar energi, nærhet og kopling til husdyrhold og bedre arealutnyttelse var blant temaene som gikk igjen (les mer om Innovasjonscampen her: (<https://bit.ly/2QB5LGJ>).

Valdres er et snøsikkert område og vi selger skiløyper i hele regionen. Likevel er det ulik policy rundt dette i hver kommune, blant annet på mengde tilskudd og annen kompanasjon for å holde løyper. For å synliggjøre behovet for en felles policy, har vi definert 2 hovedløyper på hver side av dalføret: én på vestsida som går fra Tisleidalen og opp til Vang kommune, og én på østsida fra Danebu til Beitostølen. Intensjonen er at brukerne skal kunne planlegge å gå skikkelig langt på ski og oppleve det som et helhetlig produkt. Dette påviser en rekke utfordringer, blant annet system for merking, løypekart, parkeringsmuligheter og ikke minst usikkerheten om at løypa neste år kan gå ut fordi grunneier sier nei. Dersom "alle" i Valdres selger skiløyper, bør en finne systemer som ivaretar grunneiers rettigheter samtidig som løypene er forutsigbare, i tillegg til å enes om et felles system for merking osv.

Arbeidet videre med en helhetlig plan ble fordelt på to workshops der vi samlet beslutningstakere, utbyggere, hytteeiere og andre interessenter. På første workshop var tema å introdusere bærekraftbegrepet og hva dette betyr i praksis.

Figuren under viser noen av assosiasjonene deltagerne hadde av bærekraft innledningsvis:

Deltagerne fikk jobbet med konsepter og hvordan de ser for seg det ideelle hytteområdet, der fokus ikke var på hytta i seg selv, men mer på hvordan hytteområdet fungerte. Noen av ideene var innom flere av de samme temaene som ungdommene hadde påpekt i Innovasjonscamp, blant annet smartere arealutnyttelse og nærhet til naturen.

Det ble diskutert mye rundt hva som er essensen av hytteutvikling og hva som må være bærende for at dette skal fungere på sikt. Her er noen sitater og utledninger fra diskusjonene:

«det ligger mye mer penger i mennesker enn det gjør i gjenstander»

«det er kommunene og fellesskapet som skal utvikle og påvirke slik at markedet følger etter»

«Vi skal bygge innhold og opplevelser med svært høy kvalitet»

«Vi må jobbe hardt og målrettet for å beholde vårt særpreg. Vi kan ikke bygge ned arealer og detaljer i landskapet, degradere vår kulturarv og glemme det som gjør oss unike»

«Kommunen må legge en policy som sikrer at verdiene beholdes lokalt og kommer tilbake som goder for lokalbefolkning og hyttebeboere»

«Vi må skape mer fellesskap mellom hytte- og fastboende, vi er alle brukere og opplever tilhørighet til samme område»

«Ved å kjenne hverandre bedre kan vi høste av hverandre kunnskap»

«De fastboende flytter ut, men antall husholdninger som bruker området øker»

«Det er et klart bilde at byene pumper pengene sine ut på landet»

«Vi må gå bort i fra bildet av en hytteeier som mann 50+, de er nå fritidsboligeiere og representerer en hel husholdning»

Utdraget fra dette, samt resultatet fra en kort spørreundersøkelse ble lagt til grunn for arbeidet videre (les mer om workshop #1 på vår nettside: <https://bit.ly/2zI9V66>).

Deltagerne i denne workshop ble deretter å regne som ressursgruppen for bærekraftig utvikling.

Workshop #2 ble gjennomført i samarbeid med Grønn Byggallianse som har verktøyet BREEAM Communities her i Norge. Dette er et planleggingsverktøy beregnet på områdeplanlegging som også gir en miljøsertifisering. I forkant tok vi utgangspunkt i arbeidet fra WS#1 og "testet" disse behovene med BREEAM Communities. Målet var å vise hvilke elementer i Valdres som kunne løses gjennom å benytte dette verktøyet i en helhetlig plan.

Deltagerne fikk deretter samme oppgave og resultatene ble vektet i forhold til viktighet. Hensikten var å identifisere forskjellene blant deltagerne, noe som kan overføres til ulikhetene blant publikum i en vanlig planprosess. Styrken i BREEAM er at metoden går ut over minstekravene og bygger på en bred forankring tidlig i prosessen. Dette skaper mulighet til å bli enige om veivalg i forkant slik at eksempelvis en utbygging vil gå mye raskere. Deltagerne så klare fordeler i en slik måte å jobbe på og BREEAM Communities virker derfor å være et egnet verktøy å jobbe videre med på regionnivå (les mer om workshop #2 på vår nettside: <https://bit.ly/2PgKbCF>).

Konferansen Veien til en grønn fremtid

Bærekraft er et sammensatt tema, der alle involverte må være omforent om en samme målsetting. Konferansen ble satt sammen for å vise bredden i dette og samtidig gi eksempler på de som har gjort grep og valgt en retning. Konferansen ble filmet, og de fleste innleggene er det mulig å se på vår youtube-kanal (lenke: <https://bit.ly/2SvrflI>). Her er et kort utdrag fra foredragene:

Hva betyr det at vi velger en grønn fremtid?

Fylkesordfører i Oppland, Even Alexander Hagen, gikk igjennom sine visjoner for Oppland og fokuserte på mulighetene som ligger i næringsfondet på 35 millioner, "Grønne midler".

Livskraftige lokalsamfunn, næringspotensialet i en region og hvordan å lykkes i lag

Distriktssenteret v/Fredheim, Lyngås og Vangsnes gikk igjennom interessante funn fra 10-år med forskning på disse feltene og fokuserte på samarbeid mellom det offentlige og private. Det å legge til rette for og dra i samme retning vil være suksessfaktorer fremover - dette er bærekraft i praksis.

Hvordan designe for fremtiden

Cilia Holmes Indahl holdt et overbevisende og spisset innlegg som viste oss hvordan bærekraft kan bygges som en styrke for bedriften. Spesielt interessant rundt mulighetene i hyttemarkedet ved å legge til rette for kommende kunder/generasjoner ved å tenke delingsøkonomi.

Hvilke muligheter gir de politiske rammene?

Thomas Breen sitter i fylkesrådet i Hedmark fylkeskommune. Han fokuserte på at vi må bli flinkere til å synes i Innlandet og vise frem hva vi er gode på. I tillegg viste han mulighetene innen bioøkonomien og dro han parallellen til oljeindustrien og hvordan denne er bygget opp – vi må overbevise “staten” om at det er lønnsomt å investere i Innlandet.

Hvilke muligheter finnes for den innovative?

Direktør i Innovasjon Norge – innlandet, Christian Hedløv Engh, snakket om hvorfor bedrifter nå må ta grep og begynne transformasjonen til bærekraft. Spesielt finansmarkedet har begynt å etterspørre bærekraftige selskap i større grad fordi de ser at disse overlever på sikt og har mindre risiko. Han dro frem eksempler fra Valdres som er gode på dette og som har en bærekraftig forretningsmodell.

Hvordan har de fått det til i Ringsaker

Tor Rullestad drev oss frem gjennom utviklingen av Ringsaker og spesielt Brumunddal de siste 25 årene. De har fått til samarbeidet som Distriktssenteret snakket om tidligere, og satset mye på næring. Dette har resultert i blant annet Mjøstårnet og en fornying av sentrum.

Verdien av natur – mer enn kulisser

Geir Høytoft tok oss med ut i stølslandskapet og viste hvilke verdier som finnes som ikke gir direkte inntekt til utbygger. Kunnskap om natur, kunnskap og nærhet til dyrehold, sagn og historier som vi på sikt vil miste dersom det ikke planlegges godt i forbindelse med hyttebygging.

Konsept “Grønn fjellhageby”

Erik Flå viste frem resultatet av forprosjektet i Oppdal der de har benyttet BREEAM Communities til å konseptuere tre ulike modeller for fritidsbebyggelse. Sentrumsnært, gårdstun og fjell-hytta har ulike tilnærminger til bærekraft og fokuserer på ulike målgrupper. Alle har Oppdal som utgangspunkt og det er mulig å komme dit med tog og buss.

Arkitektur i ferdighyttemarkedet

Sophie Kappler har skrevet oppgave om hvordan dagens ferdighytter utnytter arealet, både innvendig og utvendig. Det er små forskjeller og samtlige er laget for et flatt terreng. Det virker derfor å være mye å hente i å være nyskapende og tenke utenfor designboksen i årene fremover.

Bærekraftig innovasjon

Michel Wolfstirn viste oss hvordan vi gjennom biomimicry kan imitere og lære av løsningene i naturen rundt oss. Han dro opp flere relevante sammenligninger der selskap har gjort forretning ut av å observere naturen for så å konstruere frem en løsning for mennesker.

Det å ikke gå glipp av mulighetene

Berit Lunde er direktør på Scandic Valdres som nå skal sertifiseres etter Svanemerket. Hun fikk merke baksiden av å ikke tenke bærekraftig, da hotellet tidligere gikk glipp av en stor konferanse fordi de manglet miljøgodkjenning. Hotellet er nå i ferd med å ta et større samfunnsansvar på Fagernes, og er et godt eksempel på bærekraftig utvikling.

Veiledere i landskapspleie

De fleste som kjøper hytte i fjellet i dag ønsker utsikt og tilgang til naturen. Eiendommene som kjøpes har ofte vært tatt i bruk på helt andre måter tidligere, eksempelvis som beite. Færre dyr i fjellet og en radikalt endret bruk av arealene rundt har gitt grunnlaget for gjengroing i tidligere åpne områder. For å motvirke denne gjengroingen, har vi synliggjort to mulige scenarioer:

- Beitegeit på trådløst gjerde
- Rydding av hyttetomt for å flise opp som underlag på skiløype
-

Det er laget veiledere på bakgrunn av to forsøk sommeren 2018, der målet er at hytteeierforeninger eller andre brukere av området skal se at metodene kan nyttes for å holde landskapet åpent. Artikler fra forsøkene, en rapport om beitegeiter og veilederne ligger ute på www.valdres.no/hytteivaldres.

Hytteiere som ressurs

I Valdres har flere hytteeierforeninger gått sammen i et felles forum; Valdres hytteforum. Disse har partnerskapsavtale med Valdres natur- og kulturpark og plass i Valdresrådet som er et rådgivende organ for styret. I prosjektet har vi forsøkt å synliggjøre dette bedre slik at flere hytteiere ser at de har en mulighet til å påvirke utviklingen i Valdres. Vi arbeidet ut i fra følgende delmål for å løse dette:

1. Implementere Valdres hytteforum som partner i regionen.
2. Invitere hytteiere til å bidra i styrer & næringsutvikling.
3. Vise beste praksis for hvordan hytteforeningene kan kommunisere med kommunene.
4. Lage en egen nettside som samler all relevant informasjon om bærekraftig hytteutvikling.

Etablering og bygging av nettsiden har vært avgjørende for å løse de andre punktene på en god måte. www.valdres.no har fra før innhold fra et vidt spekter av aktører og er veldig godt synlig i søkemotorer etc. Ved å etablere en kanalside til dette domenet, har vi muligheten til

å profilere og informere om alt hytterelatert ut til verden på en effektiv måte. www.valdres.no/hytteivaldres er ment for de som allerede har eller ønsker seg hytte i området, og inneholder alt fra turforslag, innsyn i reguleringsplaner til hyttetilbydere. Resultater, artikler og informasjon fra prosjektet er også synliggjort på en god måte på denne siden, og vi kommer til å fylle på med aktuelt stoff fremover.

Det er mye kompetanse blant hytteeierne i Valdres. Enkelte bedrifter har i dag fått slik kompetanse inn i sitt styre, men det er gjerne tilfeldig. Vi ser det som en vinn-vinn situasjon dersom en hytteeier kan bidra med sin inn i et styre i en lokal bedrift og har derfor etablert en database der potensielle styrekandidater kan registrere seg. Databasen administreres av Valdres næringshage som har førstehåndskunnskap om behovet ute i bedriftene, og kan filtrere rett person til rett sted. Denne databasen er å finne på hytteivaldres.no i tillegg til næringshagens sider.

Bedriftsutvikling

Valdres er en viktig hytteregion, og hytter og fritidsboliger er viktige verdiskapere for Valdres. Ved utgangen av 2018 var det 18110 hytter i Valdres, med Nord-Aurdal som den største hyttekommunen med 4501 hytter. Det er ikke gjort noen ringvirkningsanalyse gjennom dette prosjektet, men i hht. Statistikknett.no (https://www.statistikknett.no/reiseliv/analyse/Temasider/Hytteturisme_region.aspx) gir hytterelatert økonomi inntekter på nærmere 60 millioner til regionen om man antar at hver hytte har 75 bruksdager i løpet av et år.

I prosjektet har økt verdiskaping relatert til hytter hatt et viktig fokus. Viktig er det å understreke at verdiskaping her er satt inn i en bærekraftsammenheng. Dvs. vi har gjennomført tiltak for å bidra til en styrket og bærekraftig verdiskaping hos kommersielle aktører relatert til hytteutvikling. Tiltaksområdene har vært sammensatte, men det har vært viktig å legge til rette for at flere leveranser kan skje innenfor en næringskjede som er forholdsvis lokal.

Bærekraft har fått stor betydning i arbeidet, og gjennom bevisstgjøring av bærekraftarbeid i bedriftene har dette blitt satt på dagsorden. Flere bedrifter er i gang med miljøfyrtårnsertifisering i prosjektperioden, andre vil gjennomføre etter endt periode for å trekke fram noe.

Videre har samarbeide med hytteeiere vært vektlagt, og det er etablert en egen cv-database databasen der hytteeiere (og andre) kan registrere seg for å gjøre sin kompetanse tilgjengelig.

Målsetting

Bedriftsutviklingsområdet i prosjektet har hatt noen følgende konkrete målsettinger:

- Styrke og komplettere de nettverkene som eksisterer slik at de blir helhetlige tilbudsleverandører
- Bli oppfattet som beste stand under hyttemessene på Hellerud
- Implementere bærekraft i nettverkene
- Invitere hytteeiere til å bidra i styrer og næringsutvikling
- Synliggjøre bedrifter og nettverk på valdres.no

Styrking nettverket Valdres Expo

Innovasjon foregår i økende grad i samspill mellom bedrifter, kunder, leverandører og kunnskapsmiljøer. Også innenfor hytterelatert næringsliv er dette viktig. Etableringen av bedriftsnettverket Valdres Expo har vært en viktig faktor i så måte. De deltagende bedriftene har ønske om større markedsandeler og økte resultater. Dette har de gjort gjennom økt synlighet, mer kompetanse og nettverksbygging. Prosjektet har gitt bedriftene en felles arena. Et viktig resultat vi ser er blant annet at Valdres Expo i stor grad er styrket som aktør og har tatt mer selvstendig rolle. Gjennom året har bedriftsnettverket hatt spesifikke leveranser på vegner av Valdres Næringshage.

Dette, sett i sammenheng med at det også har vært en økning av bedrifter inn i nettverket i løpet av 2018, må kunne regnes som en suksessfaktor. Bare siden hyttemessa i april 2018, er det seks nye bedrifter

Pr. oktober 2018, og altså ved utgangen av prosjektet, består nettverket av totalt 16 bedrifter.

Hedda hytter as	Volden i Valdres as
Møbelhuset as	Norske fjellhytter as
Vaset utbyggingsselskap as	Kvismo sag as
Sanderstølen as	Valdres Naturstein as
Grindafjell as	Ølnessæter hyttegrend as
Aurdal i Valdres	Møbelringen Bakken og Bakken as
Tveitabru bygg as	Byggmester Ranheim as
Vyrk as	Solheim Trevare as

Disse bedriftene fordeler seg innenfor følgende bransjer:

- Tomteutviklere
- Hytteprodusenter – både totalprodusenter og dellerandører
- Møbelsnekkere
- Interiørforhandlere
- Ulike håndverkere

Det har blitt avholdt flere møter/samlinger med samtlige bedrifter, både samlet og individuelt. Vi erfarer at det for bedriftene har åpnet seg flere mulighetsrom mtp. utvikling av de enkelte bedriftene:

- Breder kontakt mellom aktørene langs hele verdikjeden
- Deltakelse i bedriftsutviklingsprogrammet FRAM
- Inngåelse av samarbeid med stor nasjonal aktør innenfor elementproduksjon og dermed også nasjonalt marked for en aktør
- Oppkjøp av virksomhet annet sted i landet for økt produksjon av og marked for ferdigbehandlet panel for en aktør
- Søknader inn til IN for flere av deltagende bedrifter
- Miljøfyrtårnsertifisering for flere bedrifter
- Nasjonal markedsføring av Valdres og hyttetilbudet
- Bedriftene har også gjennomført fagsamlinger med tema innen salg, markedsføring og digitale medier
- Bedriftene har styrket sin posisjon med en større andel av lokale leveranser i bygg og anlegg i Valdres
- Det er en jevn og god utvikling for hyttebygging i Valdres. Samtlige aktører melder om stor pågang av både leiligheter og hytter

Resultatet videre er at Valdres Expo er styrket i sin rolle som samarbeidsarena for deltagende bedrifter med flere deltakere enn ved inngangen av prosjektperioden. Bedriftsnettverket har vedtatt at nå med seks nye aktører ønsker de en større og videre satsing. De har som mål å søke Bedriftsnettverksordningen videre i 2019. Fokus for videre arbeid er markedsutvikling og kompetanseheving.

[Bli oppfattet som beste stand under hyttemessene på Exporama Hellerud](#)

Valdres har deltatt på hyttemessa i flere år, og bedriftene fra Valdres var tidlig ute og samlet seg under egen Valdres-stand. «Look to Valdres-effekten» har vært tydelig, for etter hvert har svært mange andre regioner gjort det samme. Felles synliggjøring på stand har vist seg å gi effekter. I prosjektets levetid er det gjennomført flere messer, der koordinering og profilering av Valdres har vært det viktigste. Hyttemesser har vist seg å være en god kanal, både for å bygge godt omdømme og stolthet hos eksisterende hytteeiere i regionen, men også det å få vist fram alle områder/lokale destinasjoner under ett, er effektivt. Som aktørene i Valdres Expo sier: -Det viktigste er at folk kommer til Valdres! Ved at bedrifter kan jobbe med hverandre på tvers av verdikjeden, gjør det enklere å legge til rette for lokal verdiskaping.

Hyttemessa på Hellerud april 2018

Det var 10 deltagere i Valdres Expo-standen, samt 7 andre bedrifter utenfor Valdresområdet.

Samtlige bedrifter er veldig fornøyde med resultatene og det var mange konkrete forespørsler og direkte salg i etterkant. 2018s stand var en videreføring og ytterligere forbedring av det som har vært tidligere. Fokuset på helhetlig merkevarebygging av Valdres der alle har stått under samme «paraply» gir effekter.

Valdres Expo i forbindelse med messa å samle ressursene og kjøre nasjonale salgsfremstøt i bla. «På Hytta». Denne avisen lå som innstikk i Aftenposten Oslo/Akershus samt i Budstikka, Drammens Tidene, Glåmdalen, Hamar Arbeiderblad, Romerikes Blad og Østlandets Blad. Dvs. et opplag på over 200 000 eksemplarer. Dette arbeidet gav ringvirkninger i flere andre medier både regionalt og nasjonal.

Lenker til kampanjer som er kjørt:

- https://issuu.com/leifmagneflemmen/docs/ph_nr_1_2018_issuu
- <https://www.valdres.no/hytteivaldres/hytte-i-valdres>

Valdres sin stand har fått mye fokus i lokale og nasjonale medier – noen eksempler:

- <http://www.langsveien.no/2017/04/26/valdres-pa-hyttemessen/>
- <https://www.hytteavisen.no/skjerpet-kamp-om-hyttefolk-nytt-selskap-skal-trekke-flere-til-valdres.5983540-49617.html>
- <https://www.avisavaldres.no/video/hytte/valdres/video-fra-hyttemessen/v/5-54-203524>

Hyttemesse høst 2018

I tillegg har flere av bedriftene utvidet og deltatt på høstmesse på Hellerud, med god uttelling.

- Norske Fjellhytter AS
- Tveitabru Bygg AS
- VYRK AS
- Grindafjell AS
- Aurdal
- Hedda Hytter

Implementere bærekraft i nettverkene

Det er mange av aktørene i bedriftsnettverket som allerede har et fokus på bærekraftig utvikling, og flere av bedriftene i Valdres Expo er miljøsertifisert. Vi har også hatt en aktør som ønsket sertifisering, men der reglementet til Miljøfyrtårnordningen ikke tillot sertifisering. Dette gjelder Grindafjell AS.

I denne sammenheng legger vi Fns definisjon av bærekraftig utvikling til grunn: Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. I hovedsak er det tre områder det dreier seg om: miljø, økonomi og sosiale forhold.

Valdres, som region er nå godt i gang med sertifiseringen som Bærekraftig reisemål. Når vi samtidig vet at Valdres er en av Norges største hytteregioner, ser vi at det er svært viktig at også hyttenæringen har et bærekraftfokus og gjennomfører tiltak i hht. til det. Vi kan med andre ord si at det her er en vann-vinnsituasjon. Dette prosjektet har medført en økt bevissthet innenfor hytterelatert næring. Bærekraftperspektivet har hatt fokus på:

- kompetanse
- sikre arbeidsplasser og rekruttering av arbeidskraft
- samarbeid og felles målsettinger også med nye aktører
- økt lønnsomhet
- strategi for byggeskikk og terrengtilpassing samt ivaretagelse av landskap

I forbindelse med bærekraftworkshopene, har VNH både vært med som fasilitator og tilrettelegger. Flere av bedriftene var med som deltakere på de to workshopene der bærekraft var tema. I tillegg deltok de på sluttkonferansen til prosjektet.

Et konkret eksempel fra en av de deltagende bedriftene, Volden i Valdres, som etter gjennomføring av prosjektet både er miljøfyrtårnsertifisert og som nå er godt i gang med videreutvikling. De har hatt utfordring med store mengder avkapp, men de jobber nå helt konkret med å se hvordan de kan finne lage produkter ut av dette. Det gir både mindre svinn på materialer, gir bedre inntjening og man reduserer trevirke til forbrenning.

Synliggjøring av dette både redaksjonelt og markedsmessig ser vi vekker interesse.

- Økt samarbeid med nye aktører, bla. håndverksbedrifter
- Fokus på økt lønnsomhet, sikre arbeidsplasser, rekruttering av arbeidskraft.
- Fram prosjekt hos bla. Volden i Valdres
- Strategi for byggeskikk og terreng tilpasning, ivareta landskap og visuell integritet

Invitere hytteeiere til å bidra i styrer og næringsutvikling

Gjennom dette prosjektet har det hele tiden vært viktig å komme i tettere dialog med hytteeierne i regionen. Forprosjektet Hytte i Valdres la til rette for og bisto hytteveilederne i Valdres til å lage en overgripende paraplyorganisasjon, Valdres Hytteforum.

Gjennom Valdres Hytteforum har det offentlige Valdres hatt gode muligheter til kommunikasjon med hytteeierne. For å dra arbeidet videre, har det i denne fasen av prosjektet vært jobbet videre med kommunikasjonen, også innenfor mer kommersielle områder.

Hytteeiere og styreverv samlet i en database

Enkelte bedrifter har i dag fått slik kompetanse inn i sitt styre, men det er gjerne tilfeldig. Vi ser det som en vinn-vinn situasjon dersom en hytteeier kan bidra med sin kompetanse inn i et styre i en lokal bedrift. En CV-database er utviklet gjennom dette prosjektet der potensielle styrekandidater kan registrere seg. Databasen administreres av Valdres næringshage som har førstehåndskunnskap om behovet ute i bedriftene, og kan filtrere rett person til rett sted. Denne databasen er å finne på hytteivaldres.no i tillegg til næringshagens sider.

Databasen er oppe og går, men den må videre aktivt markedsføres og gis mye større publisitet. Dette skal gjøres videre i samarbeid med Valdres Hytteforum. Det har til nå ikke blitt markedsført i stor grad, men dette arbeidet er kontinuerlig og vil nyttiggjøres fortløpende. Dette er nyttig, da forespørsler om ulik ekstern kompetanse stadig er etterspurt.

Hytte i Valdres og synliggjøring av bedrifter og nettverk på valdres.no/hytteivaldres

I tillegg til det som tidligere er nevnt om nettportalen, har bedriftene fått sin egen landingsside under <https://www.valdres.no/hytteivaldres/hytte-i-valdres>. Denne er benyttet som en direkte lenke i markedsføring og kampanjer utad, spesielt på hyttemessa.

Etablering og bygging av nettsiden har vært avgjørende for å løse mange av de kommunikasjonsønskene som har ligget til grunn – både fra hytteeiere men også fra det offentlige Valdres samt hos næringslivet. Siden har også vært brukt som landingsside for kampanjer som har vært kjørt for å markedsføre Valdres som hytteregion – både i forbindelse med hyttemesser men også i annen informasjonssammenheng. Synlighet i forbindelse med søkemotorer har selvsagt vært vektlagt.

Ved siden av bruken av nettside på dette domenet, er det også opprettet en instagram-profil og facebook-profil for Hytte i Valdres.

Hva har vi oppnådd og hva bør gjøres videre?

Arbeidet i prosjektet har gitt en rekke direkte virkninger samtidig som vi har åpnet debatten for en helhetlig plan for hytteutvikling i regionen. Det har vært diskutert fra flere hold i både lokale- og nasjonale tidsskrift. Ressursgruppen som deltok på workshops har opparbeidet seg mye kunnskap om helhetlig planlegging og tatt inn over seg bærekraftbegrepet på en god måte. Det har samtidig blitt bygget kompetanse internt i VNK og VNH som videreføres i et regionalt klimaprojekt i 2019-.

I arbeidet videre vil det være en fordel å tydeliggjøre og definere mandatet til en slik ressursgruppe.

Videre har arbeidet inspirert til et sorteringsprosjekt i samarbeid med Valdres kommunale renovasjon/Retura, der målet er å bygge en materialbank av "avfall" fra byggeplasser og renoveringer.

I tillegg har prosjektet gitt verdifull erfaring og kunnskap som overføres direkte til neste års prosjekt, bærekraftsertifisering av verdikjeden innen hyttebygging.

Prosjektleder har også blitt rekruttert inn i styringsgruppa for Bærekraftige opplevelser i Reiselivet, BOR, i regi av senter for reiselivsforskning. Denne gruppa er bredt sammensatt fra destinasjoner og kommuner med Mjøsa som sentrum og deler erfaringer og kommer med innspill til forskningen som gjennomføres i prosjektet.

Vi har synliggjort en gjennomgående løype i Valdres. Dette må det jobbes videre med, blant annet på markedsføring for å synliggjøre at det er mulig å gå langt på ski gjennom Valdres. Videre legger dette til rette for å debattere og enes om en felles policy som ivaretar grunneiers rettigheter og skituristers opplevelse fremover.

Parallelt har det blitt jobbet inn mot planforum for å forsøke å fange opp hvordan situasjonen er for planleggerne i kommunene. Det virker å være en krevende hverdag for planleggerne, så disse inntrykkene har vi tatt med oss inn i arbeidet med workshops for å spisse opplegget slik at det har best mulig effekt. Det har også vært deltagere fra planavdelingene i enkelte kommuner med på workshop. I videre jobbing bør det gjøres en spørreundersøkelse hos planavdelingen i Valdres for å avdekke felles utfordringer og på den måten kunne gjøre tiltak som fungerer i hele regionen.

Gjennom arbeidet har vi avdekket utfordringer regionen må jobbe mer med, blant annet samordning av planprogrammene sine slik at de ulike delene av kommuneplanene rulleres likt. I tillegg er det behov for en felles policy og retningslinjer for hytteutvikling.

Alle 6 kommunene er relativt små og med en tilsvarende liten stab som er dimensjonert for sine innbyggere. Dette skaper en kritisk sårbarhet i forhold til å opprettholde et fagmiljø med utholdenhet og erfaring. Dersom planprogrammene hadde vært synkronisert ville samtlige ressurser i regionen kunne fokusere på dette temaet i samme tidsrom, og dermed utnytte nisjekapasiteter mer effektivt. En felles policy ville gjort arbeidet mindre krevende siden vurderingene da kunne vært koordinert for kommuner og ansatte i administrasjon.

Dette vil skape en forutsigbarhet for nåværende og potensielle hytteeiere, planleggere og andre i administrasjonen, og ikke minst utbyggerne som skal investere. Forutsigbarhet reduserer risiko samtidig som kommunene vil få handlingsrom til en mer strategisk hytteutvikling enn i dag.

Underveis i prosjektet bestemte destinasjonsselskapet Visit-Valdres at de skulle jobbe for å oppnå merkeordningen Bærekraftig destinasjon. De har derfor vært en naturlig sparring- og samarbeidspartner i prosjektet.

Gjennom konferansen løftet vi engasjementet for- og kunnskapen om bærekraftig utvikling. Vår medarrangør, Distriktssenteret, viste på en forståelig måte hva bærekraft handler om, noe som har ført til at flere enn tidligere nå ser dette som en mulighet.

Fjellnettverket valgte å flytte sitt styremøte til Scandic Valdres for å kunne delta på konferansen, dette er med på å spre kunnskapen ut til andre regioner.

I etterkant av konferansen er det kommet innom flere bedrifter som ønsker å drøfte idéutvikling der helheten og betaling over tid er mer sentral i planene, noe som er helt annet enn tidligere.

Gjennom prosjektet har vi fått endret synet på begrepet hytteeier til å være deltidsinnbygger. Flerhusholdning blir mer vanlig, der mennesker bruker hytta til fritid og boligen til jobb. Dette har medført at vi gav innspill til stortingsmelding 18; bærekraftige byer og sterke distrikt, til å se på en endret beskatningsmodell der man betaler skatt etter andel av bosted.

Valdres hytteforum fikk i 2017 plass i Valdresrådet og sitter nå med nestleder i rådet. Dette er med på å styrke medvirkningen til utvikling i regionen, siden de representerer en del av befolkningen som ofte har et viktig forhold til området, men som har mulighet til å se det utenfra på en ny måte.

I Vestre Slidre kommune har de inngått avtale med hytteeierforeningen som er å regne som "beste praksis" på dette.

Hytteforeningene har blitt deltagere i større grad, og leder i Valdres hytteforum har ved flere anledninger blitt invitert av andre regioner for å fortelle om modellen det jobbes etter i Valdres.

Avsluttende kommentarer

Dette prosjektet har utviklet seg fra å være et verdiskapingsprosjekt i tradisjonell forstand, til å bli et prosjekt som legger til rette for en mer bærekraftig utvikling. Det er ingen motsetning mellom verdiskaping og bærekraft; tvert imot – det henger nøye sammen. Dersom kommunene i Fjell-Norge ikke klarer å transformere sine strategier og måten de tjener penger på, vil de være meget sårbare i fremtiden. Verdiene som skapes i dag er i stor grad basert på selve utbyggingen og de godene som følger i umiddelbar nærhet til dette. Markedet går godt, og omsetningen er høy. Vi har forsøkt å bringe kommune og hytteeier tettere sammen for å oppnå dialog og bygge kunnskap om hvordan hyttene kan fortsette å

generere verdier inn i samfunnet på sikt. Det samme har vært målet gjennom fokus på helhetlig planlegging; dersom dagens utbygging er negativ for fremtidens fastboende og/eller hytteeiere, vil verdiskapingen stoppe opp. Vi har forsøkt å bygge kunnskap hos de som er ledere i samfunnet og beslutningstakere slik at noen kan gå foran som gode eksempler og dra utviklingen i en mer bærekraftig retning.

Bedriftene som har vært involvert har tatt et steg mot å bli bærekraftige leverandører, men det er enda et stykke igjen. De har fått grunnkurset, nå håper vi de ser muligheten i å dra sin utvikling videre.

Det har vært et omfattende prosjekt, der mye tid og ressurser har gått med til planlegging og rigging av nettside, worskhops og konferanse. Vi har klart å bygge et grunnlag å jobbe videre på, og det er vi meget fornøyde med.